

та вмотивування. При цьому варто зауважити, що не всі конкретні рекомендації вченого, споямовані на утвердження тих чи інших норм української літературної мови стали її надбання^м/це стосується насамперед тих, що були виразно зорієнтовані на західноукраїнські мовно-правописні традиції/, що пояснюється різними причинами, які потребують окремого повного і всебічного висвітлення. Сам В.Гнатюк вповні усвідомлював, "як далеко буває теорія від практики та як нелегко до налагоди справа літературної мови. Одна дві статті, хоч би від найбільшого авторитету, не порішать її, а може порішити тільки саме жите, сама еволюція мови" /1913, № 69, с. 1/.

ЯРОСЛАВА ВАКАЛЮК

/Івано-Франківський пединститут/

ВИКОРИСТАННЯ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ

В.ГНАТЮКА У ВУЗІВСЬКОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

В ряду найбільш прогресивних представників української культури кінця XIX – початку XX ст. стоїть ім'я В.М.Гнатюка. Він не тільки відомий вчений, а й визначний громадський діяч. Перед нами постає невтомний збирач і публікатор народної творчості, вдумливий і глибокий теоретик в галузі фольклористики та етнографії, передовий громадський діяч і талановитий публіцист, відомий славіст, дослідник української літератури, мовознавець і перекладач.

Характеризуючи умови розвитку української літературної мови в Західній Україні в кінці XIX-початку XX століття, обов'язково потрібно згадати постать Володимира Гнатюка, соратника Івана Франка, який своєю науковою і науково-організаційною діяльністю вису-

бувся у перші ряди слов'янських фольклористів і етнографів. Імператорська Академія наук обрала його своїм членом-кореспондентом, а в 1913 році присвоїла йому за збірку оповідань про опришків премію ім. Котляревського. У 1924 році В.Гнатюка обрано академіком АН УРСР.

Як фольклориста, громадського діяча і, взагалі, патріота свого народу В.Гнатюка не могло не цікавити питання української мови. Його цікавила українська мова, по-перше, як засіб культурного будівництва народу - її літературна форма, а по-друге, як форма народної творчості - її розмовна мова, тобто говірки української мови. Ряд статей присвятив В.Гнатюк питанню необхідності кодифікації української мови на єдиних засадах. Він рішуче висловлюється за єдину літературну і правописну норму, що бачимо в його статтях. "Як писати займенник - ся при дієсловах", "На правописні теми. Окремий відбиток", "Три питання нашого правопису, з додатками проф. А.Є.Кримського", "На правописні теми", "Остатки аориста в нашій мові" та ін.

Слід пояснити студентам, що на думку В.Гнатюка найбільші відмінності між "галицьким" і "українським" правописом зводяться до двох випадків: написання -ся при дієсловах і нерозрізнення відмінностей щодо м'якості - твердості зубних і сонанта д перед і<о в новому закритому складі та перед і, що виникло внаслідок стяження флексії - ьи /тік<токъ; веселі<весельи/, а також перед і<е в новому закритому складі та перед і<ь /тік<теклъ; ліс<лѣсь/. Він також виступав проти надмірного вживання скороченої форми інфінітива на - ть.

Варто підкреслити, що фольклорні записи В.Гнатюка - це справжня скарбниця української діалектології. Фольклорні публікації В.Гнатюка /а для характеристики можна взяти матеріали із етнографічних збірників: колядки і щедрівки, похоронні звичаї й

обряди, останки передхристиянського релігійного світогляду наших предків тощо/, хоча записані і не фонетичною транскрипцією, доносять до нас усе багатство лексики, фонетики, морфології і синтаксису наших говорів з-перед ста років. У статті "До бойківського говору" він виклав свої погляди на наукове опрацювання мовних особливостей у фольклорних записах.

Звертаємо увагу студентів на те, що великою заслугою В.Гнатюка на ниві української мови /і не тільки української, і не тільки мови/ було відкриття ним невідомого науці бачванського говору, носіями якого були колоністи в Бачці, у південній Угорщині /тепер в Югославії/. Протягом 1895-1903 років В.Гнатюк здійснив шість експедицій в т. зв. Угорську Русь. З-під його пера вийшло шість об'ємних томів, що містять 837 творів народної прози. Крім того, він записав 587 пісень та весілля в Керестурі. Перед нами його праці "Руські оселі в Бачці", "Русини Пряшівської єпархії і їх говори", "Чи бачванські говори словацькі" та кілька томів "Етнографічних матеріалів з Угорської Русі". Праці В.Гнатюка, в яких представлені говори на стику українсько-словацької мовної території, викликаючи наукову дискусію, значно сприяли висвітленню цього питання.

Не можна не згадати про В.Гнатюка як перекладача з російської, польської, болгарської, шведської літератур. Він перекладав Л.Толстого, В.Оркана, Б.Пруса, П.Тодорова та інших письменників.

Повна бібліографія наукових праць В.Гнатюка перевищує триста. Самих тільки збірників Етнографічної комісії та "Матеріалів до української етнології" опублікував В.Гнатюк 58 томів. Наукову ерудицію та діапазон В.М.Гнатюка як вченого можна назвати енциклопедичним. Він здобув собі славу визначного вченого не тільки у слов'янському світі, а й за його межами.